

"MUSIK OG SAMFUND" I UTIDE.

Musik og samfund. Red. af Finn Gravesen. Kbh.1977 (udkom 1978). 473 s. Kr. 118,00.

Anmeldelsen vil i hovedsagen forme sig som et forsøg på at begrunde hvorfor "Musik og samfund" (Gyldendal 1977, red. Finn Gravesen) ikke skulle have været udgivet.

Der udgives relativt få musikbøger i Danmark. Markedet er lille og kundekredsen ret veldefineret, i hvert fald når det drejer sig om bøger med akademiske ambitioner, – som i dette tilfælde en bog omkring emner som musiksociologi, musikhistorie, og lignende. Det er min første forudsætning.

Når der udgives en i sin intention altfavnende antologi, så skal det også være *rigtig* godt, det der står i den. For markedet kan ikke rumme ret mange af den slags bøger for det bliver økonomisk umuligt at udgive dem. Jeg henviser i denne forbindelse til et citat fra bogens forord (s. 9): "...det er forfatterens håb, at den vil dække hovedparten af de områder, som man støder på gennem beskæftigelse med 'musik og samfund' på diverse niveauer." Det er min anden forudsætning.

Der er for langt mellem de rigtig gode artikler i "Musik og samfund"!

Antologien anfører 11 forfattere. Finn Gravesen (FG), som er redaktør af bogen, står for en række oversigtsmæssige og teori-diskuterende afsnit, mens de øvrige forfattere tager sig af mindre og mere veldefinerede emneområder (Danskpop, Muzak, el. lign.).

Herefter nogle kommentarer til bogens enkelte afsnit.

3 artikler opfatter jeg som virkelig gode, gennemarbejdede og relevante: "Musikken og markedet. Elementer af popmusikkens politiske økonomi." (Alf Holter), "Om funktionel musik." (Ole Strårup) og "Aktuel musikalsk opinionsdannelse. Musikstoffet i pressen." (Peder Kaj Pedersen). De udgør ca. 20 % af bogen og kan uden videre bruges i sammenhænge, hvor man arbejder med de pågældende emner. Omend det kan være lidt svært at finde ud af hvilke

undervisningssammenhænge artiklerne henvender sig til.

Artiklerne om dansktoppens tekster og musik (af hhv. Torben Ditlevsen og Erik Christensen) virker velegnede som arbejdsmaterialer og diskussionsoplæg, men umiddelbart mindre overbevisende end de 3 førstnævnte. Dertil lider de under at deres emne, som har kun 4-5 år på bagen, forekommer forældet. Der sker jo udviklinger også i den dansksprogede popmusik!

Bjørn Vejerskovs artikel om "Beatmusikkens ideologiske funktion" er tankevækkende og sikkert også velegnet som diskussionsoplæg. Dog vil dens begrebsapparat sikkert virke svært tilgængeligt og måske også forvirrende på mange læsere.

At en leder fra Politisk Revy, "Johnny Reimar. Om hans tilstedeværelse i socialistisk kulturpolitik.", også er velegnet som diskussionsoplæg siger næsten sig selv.

Artiklerne om "Danmarks Radio" (Knud Ketting) og "Musikkritikken siden 1700" (Hans Peder Larsen) kører derimod – efter min opfattelse, som uden for redaktionen stående læser – helt i skoven. Den første fordi den falder dagom de sidste 10 års kritik af Danmarks Radio som kulturpolitisk institution, den anden fordi den, i modsætning til resten af bogen, går meget konkret ind over et "gamelt" historisk stof. Det skal dog tilføjes at Hans Peder Larsens artikel på sine kun 12 sider rummer en fin oversigt over emnet.

Tilbage står så FG's egne bidrag til bogen. De udgør ca. halvdelen og er en blanding af egentlige artikler og indledninger til bogens hovedafsnit. Der er tale om dels teoretiske og metodiske formuleringer, dels (musik)historiske oversigter, dels eksempelanalyser.

Jeg synes at FG's bidrag til bogen – alle gode detaljer til trods – burde have været cirkuleret i form af kompendier til undervisningsbrug, f. eks. på universiteterne. De burde have haft den trykform som kompendier almindeligvis har: duplikat. Gennemarbejdningsgraden er for lav, undladelssynderne er for mange og for vigtige, de teoretiske synspunkter vakler for tit logisk og metodisk, sproget er præget af floskler og jargon, osv. Jeg vil konkretisere kritikken gennem et par eksempler. De bliver desværre relativt få fordi det her er en anmeldelse og ikke en større kritisk pamflet.

s. 23: "Betydning får musikken først, når den indgår i en social sammenhæng." s. 257: "Musikken kan ikke udsige

nogen mening, dens betydning er ikke – som sprogets – knyttet til begreber med vedtaget indhold.” og ”*Selve musikken* (komplekset af toner og rytmer) betyder ikke noget absolut.” – Umiddelbart virker sådanne sætninger måske overbevisende i deres gammelkendte trivialitet. Men er de rigtige?? Er sproget virkelig så håndfast i sit betydningsindhold? Og er musik omvendt i den grad svævende og betydningsløs? Får musikalske former og udtryk ikke netop deres betydning for mennesker i den konkrete sociale sammenhæng – *ligesom* sproget! Sproget bygger såmænd også på lyd, der ikke har noget fastlagt indhold uafhængigt af enhver social sammenhæng. Tværtimod: De selv samme ord og sætninger kan betyde noget forskelligt afhængigt af de sociale sammenhænge de indgår i. Rent bortset fra at det er meningsløst at specificere ”selv musikken” ved gloserne ”toner og rytmer”, – det er simpelthen alt for abstrakt. – Hvorfor giver FG sig i kast med så komplicerede problemer, når han åbenbart ikke har bearbejdet dem til nogen redelighed. Som oplæg til en bestemt sammenhæng, f. eks. et seminar på universitetsniveau, kunne afsnittet om ”Musikanalyse med samfundsperspektiv” sikkert fungere udmærket, men som del af en bog der fylder på reolen og på markedet? ... Nej!

Rundt om i teksterne bruger FG skematiseringer, som kan opfattes som pædagogisk relevante forenklinger. F. eks. s. 24-27 nogle skemaer, som skal klargøre sammenhængen mellem ”samfund”, ”musik”, ”musiklivets samfundsformer” og ”ideologiske statsapparater”. Rent bortset fra begrebernes mangel på præcision og FG’s noget lemfældige omgang med L. Althusser (ikke uden videre uproblematisk) begreb om ideologiske statsapparater, så vil jeg hævde at skematiseringerne forvirrer og fordrejer mere end de oplyser. Ligesom så mange andre skematiseringer af samfunds- og kommunikationsforhold (jvf. også s. 130-37) er de vanvittigt abstrakte og tenderer mod at fremstille sammenhænge udialektisk: *som om* de var fri for grundlæggende modsætninger.

s. 235-36: En kort fremstilling af Th. W. Adornos lyttertologi. Hvad i alverden skal vi med den? FG anfører selv at typologien er forældet og at det af forskellige grunde kan være ”lidt svært at arbejde praktisk med den”. Det turde være en kraftig underdrivelse. Ideologikritikeren Adornos lyttertologi er nemlig en gang ideologi, opfundet af en

elitært indstillet kunstmusikelsker. Den påstået teoretiske lyttertologi, som er uden empirisk fundering, er en simpel refleks af Adornos personlige erfaring og kultursyn.

s. 55: Publikum beskrives som en kategori der *opstår* i og med den borgerlige musikkulturs opkomst. Men på s. 56 tales der uden kommentarer om ”det ældre aristokratiske publikum” (min kursivering). Det er efter min opfattelse uklart begrebsanvendelse i småtingsafdelingen. Eller...?

s. 62. ”Nodeskriften har medvirket til at udsukke det *improvisatoriske* element i musikfrembringelsen.” Det synes en rimelig betragtning, hvis man alene går ud fra den europæiske kunstmusiktradition inden for de sidste godt 150 år. Men hvis man kommer i tanke om folkelig europæisk musik, eller om jazz, rock, osv., så afslører sætningen sig som klart vrøvl. Igen samme problem: sammenhængene er langt mere komplicerede og modsætningsfyldte end FG’s formuleringer lader ane.

Der er ikke plads til flere eksempler, så jeg vil vende tilbage til mit udgangspunkt: Hvorfor skulle bogen ikke have været udgivet?

Fordi de rigtig gode afsnit i bogen er for få. Fordi de overordnede hhv. sammenbindende afsnit er for dårlige. Fordi Danmarks Radio, som er en utrolig vigtig musikpolitisk faktor, får en helt meningsløs behandling. Fordi det ny venstres politiske musikkultur slet ikke behandles. Fordi problemerne omkring forholdet mellem musik, teater og andre kunstformer ikke eksisterer – i bogen altså! Fordi opsplitningen i popkulturen ikke reflekteres igennem. Fordi bogen prætenderer at være mere altfavnende end den er. Fordi den mere er et skrabsammen end en sammenhængende antologi. Fordi den ikke vil kunne opfylde den funktion, f. eks. i forhold til gymnasiets musikundervisning, som den lægger op til.

Og altså: Fordi denne papirklods på op mod 500 sider fylder alt for meget i det lille danske musikbogmarked.

Men hvorfor blev den alligevel udgivet? Bortset fra de klare udgivelsestaktiske og prestigeprægede motiver som har drevet Gyldendal må svaret vel findes ude på gisningernes overdrev. Jeg synes at FG og hans medforfattere skulle have arbejdet mere med sagerne, ventet nogle år før de stillede sig bag en udgivelse på dette ambitionsniveau.

Til sidst: Hvad er konsekvenserne af denne udgivelse? Få, tror jeg. Bogen vil forhåbentlig lide en stille død og måske endda efterlade et vacuum, som kan udfyldes af mere gen-

nemarbejdede og sammenhængende, men også mere empirisk funderede bøger om klart definerede emner. Jeg tror slet ikke den store ambitiøse antologi modsvarer musikundervisernes behov. Hvis der endelig skal produceres antologier, så skal de være kortere, mindre tilsyneladende teoretiske i deres udstyr og langt mere provokerende i deres debatoplæg.

..... Så der skulle være nok at tage fat på for bogproducenter der vil ruske lidt i forlagsgiganternes lerfodder.

Carl Christian Møller

Carl Christian Møller er lektor ved Musikvidenskabeligt Institut, Århus Universitet.

VENSTREFLØJENS SANGBØGER

Da vi begyndte at synge ... igen

I Århus var vi mange der opdagede det igen i 1975, ved de første store studenterdemonstrationer siden begyndelsen af 1970'erne - glæden ved at synge sammen. Der var fandme løft i det, når vi stod flere tusinde mennesker og sang "Kampsang for RUC" på Rådhuspladsen eller "El pueblo unido" på Klostertorv. Og sangene og lysten til at synge bredte sig til møder og fester og til kollektiverne.

Selvfølgelig havde vi sunget før: pop og rock, Elvis og Beatles og Stones og Dylan, men det var jo til grammofofonen eller båndoptageren, der drøede til de små fester. Sommetider var der et par folk med en guitar, og det var helt fint. Senere kom også danske sange til, men først med *Røde Mors* ankomst i 1970 kom de politiske perspektiver ind i sangene, som vi så sang med på af hjertens lyst. Men særlig udbredt var den levende sang ikke. Og egentlig fællessang forekom ikke, eller meget sjældent.

For mange af os, der er født i 40'erne eller 50'erne blev sangglæden ledt ind i bestemte ideologiske rum og udnyttet her af kirken, skolen og spejderbevægelsen - samfundsmæssige institutioner vi senere brød med og kritiserede. Hermed forsvandt den levende sang. De kulturelle strømninger vi knyttede os til var 'ungdomsoprøret', mere eller mindre politiserede udgaver af hippierne og provoernes livsstil, "studenteroprøret". Disse (sub)kulturer var ganske vist i allerhøjeste grad musikalsk influeret gennem rock- og beatmusikken som vi konsumerede gennem radio, plader og koncerter, og den levende sang havde måske et lille reservat inden for folk-musikken, men fællessangen var væk.

De af os, der først blev socialister på læreanstalterne, havde heller ikke arbejderklassens lange sangtradition at knytte os til. De færreste af os havde været med i atomkampagnen i 60'erne, for os var politisk bevidsthed og arbejde opstået i forbindelse med Vietnam-krigen og studenteroprørets kritik af læreanstaltnes styring og studiernes indhold. Det politiske arbejde blev parlamentarisk og extra-parlamentarisk modstand og fagkritik i studierne. Og det var der sgu ikke meget musik i. Det var først og fremmest hovedet. Kroppen og følelserne og hele sanseligheden måtte slå sine folder og skæve andetsteds. På værtshu-